

scilicet contingatur, & liniatur pars illa corporis, quæ sola inungitur, cum Sacramentum peste laboranti administratur.

XXX. Ratio hæc, sive methodus ministrandi Extremam Unctionem probatur à Saintebeuve tom. 3. cas. 88. ac fertur etiam in praxim deducta per plures Gallia dioceses, quas pestis incerserat; uti testatur Pontas *præcitato loco verb. Comm. cas. 18. verb. Curatus cas. 4.* Consentunt plures alii Auctores: Sylvius in *Additionibus ad 3. part. S. Thom. quæst. 32. art. 7.* ubi disserens de Sacerdote Extremam Unctionem ministrante ei, qui peste laborat, hæc habet: *Uti potest virga oblonga, verè tamen Oleo tincta, sic ut perficiatur Unctio, &c. Peracta autem Unctione, virgam ejusmodi aut purgabit, ac in similem usum servabit, si aurea sit, vel argentea, propter reverentiam Sacramenti; vel igne comburet, si sit lignea: & ante Sylvium id ipsum docuerat Chapeauville in cit. Tract. de necessitate, & modo ministrandi Sacramenta tempore pestis, quæst. 39.* ubi rectè concludit, dum, sæviante peste, Sacramentum Extremæ Unctionis hoc modo ministratur, nihil desiderari, quod ad substantiam pertineat, sive ex parte formæ, sive etiam ex iis, quæ præstanda sunt à Ministro, qui verè dicitur ungere, licet memorata virga utatur; quomodo eum scribere affirmamus, qui ad litterarum characteres efformandos calamo utitur. In Rituali Romano in Ordine ministrandi hoc Sacramentum hæc verba legantur: *Deinde intincto pollice in Oleo sancto, in modum Crucis ungu infirmum; ex quibus oritur obligatio, semota necessitatis causa, sectandi præscriptam ibi methodum; ita ut, qui secus agit, peccati reatum incurrat. At quoties adsit gravis urgensque necessi-*

tas expeditos facilesque inveniendi modos, quibus, pestifero morbo infecti hujus Sacramenti participes fieri possint, nulla subest justa ratio, quæ possit Episcopum remorari, nec facultatem faciat Sacerdotibus Extremæ Unctionis Sacramentum superius indicato modo administrandi. Videatur hac ipsa de re Pasqualigus memorato *Opere quæst. 356.* ubi postquam sedula cura colligit Doctores omnes, qui in eandem sententiam consentiunt, hæc addit n. 3. *Dicendum est; Extremam Unctionem ministrari posse mediante aliquo instrumento ex causa rationabili, qualis esset ad evitandum periculum infectionis tempore pestilentia. Ratio autem est, quia etiamsi Minister utatur instrumento aliquo, adhuc tamen verè, & in communi estimatione dicitur ungere; siquidem frequenter unctio solet fieri mediante aliquo instrumento; & ideo salvatur, quod Minister sit causa effectiva Unctionis, ex generali ratione, quod actio, quæ fit mediante aliquo instrumento, dicitur esse immediatè ab agente principali, cum instrumentum non agat, nisi ut motum ab illo. Præter Auctores autem inibi ab eo congestos, huic quoque sententiæ subscribunt Suarez in 3. part. S. Thomæ tom. 4. disp. 44. sect. 3. sub n. 10. pag. 549. Veneria impressionis anni 1605. Giribad. de Sacramentis in genere tract. 1. c. 1. dub. 4. n. 26. Rosignol. tom. 16. part. 2. de Extrema Unctione q. 5. art. 5. num. 5. & 6. Lacroix lib. 6. part. 2. de Extrema Unctione n. 2115. Wigandt in Tribunali Confessoriorum tract. 14. exam. 4. sub num. 107. & 117. Duhamel tom. 7. Theologia tract. de Extrema Unctione diss. 2. cap. 1. sub num. 2. Diana in edit. coord. tom. 2. tract. 4. resol. 34. & 35. Zuccherius verò in Decisionibus Cleri Patavini anni 1708. cas. 1. dis-*

usso mense Octobris dub. 2. in hanc ipsam sententiam eò propensiolem se esse fatetur, quòd eam admissam & traditam videat ab iis quoque, qui in Eucharistia ministranda non consentiunt posse Sacerdotem aliam inire rationem, quam ut sacram Particulam in os ægroti peste laborantis propriis manibus inferat.

CAPUT XX.

De postulatis spectantibus ad Christianos Turcarum Imperio subjectos.

Retulerunt Albania Episcopi, pauperes Catholicos illius regionis hanc plerumquè artem exercere, ut naves suas onerent tormentis bellicis, tum majoribus, tum minoribus, ensibus, plumbeis globulis, nitro pulverere, ære, ferro, chalybe, finibus rudentibus, aliisque rebus ad onerarias æquè, ac bellicas naves instruendas necessariis, eaque omnia ad Turcas transvehant; neque verò hanc artem intermittere eos posse; tum quia Turcico imperio subduntur, ejusque gravissimo premuntur jugo, nec alia ratione ærumnosam vitam tolerare, suasque inopes familias sustentare valent; tum etiam ut habeant, unde tributum iisdem Turcis persolvant, quo non soluto, omninò perderentur. Quoniam verò hæc omnia Ecclesiasticis sanctionibus prohibentur, subdiderunt iidem Præsules, facere se non potuisse, quo minus à Sancta Sede implorarent pro Catholicis sibi subditis privilegium quod & eorum conscientiam solaretur, & facultatem iis afferret id ipsum persequendi, sublato periculo incurrendi poenas & censuras indictas in eos, qui id agunt, quod à memoratis populis hucusque factitatum esse fatebantur.

II. Sanè, præmissa omnia cano-

nicis sanctionibus esse vetita, perspicuum fit *ex cap. Ita quorundam, ex cap. Significavit, cap. Quod olim, cap. Ad liberandam, de Judæis, & Saracenis, cap. Multa, lib. 5. Extravagantium communium, cap. univ. de Judæis, inter extravagantes Joannis XXII.* præter id quod legitur in Bulla Cœnæ Domini, quæ singulis annis iterum solemniter publicatur. Præterea similis prohibitio deferendi arma, & bellica instrumenta ad hostes reipublicæ, ex civilibus etiam legibus oritur, nimirum *ex l. Nemo, Cod. Quæ res exportari non debeant, l. fin. Cod. de Pænis.*

III. Putarunt nonnulli, interdictum illud ne arma, ac bellica instrumenta deferantur ad Turcas, originem simul & causam duxisse à Crucesignatorum expeditionibus toties indictis, atque susceptis ad Terram Sanctam ex hostium manibus redimendam; propterea quod hujusmodi bellicorum instrumentorum ad Turcas transvectio eo tempore facta magnum detrimentum Christianæ rei inferre potuisset; ideo, quoties Crucesignatorum expeditio non habeatur, & quoties bellum in Turcas actu non ferveat, locum hujusmodi sanctionibus esse non debere. Nos autem haud quidem inficiabimus, nonnullas ex præindictis prohibitionibus tunc prodiisse, cum sacrum bellum à Crucesignatis gerebatur, & memoratæ rationi proximè innixas fuisse. Hujusmodi planè est illa, quam Beatus Gregorius X. edixit in sua Constitut. 2. cui initium *Adaperiat, num. 2. part. 2. tom. 3. Bullarii Romani novissimæ editionis: Nonnulli maledictionis alumni, solo nomine Christiani, terrena dumtaxat non cælestia sapientes, & innitentes perniciosæ lucrorum studiis, ut in voluptuosæ vitæ facibus latius debacchantur, victualibus, armis, vasis, na-*

vilibus, & aliis necessariis, causa damnati quæstus, Christi muniunt inimicos, ut ad impugnationem Fidei, Christianorum ac Terræ sanctæ depressionem, robore fortiori sic muniti consurgant. At negabimus, & jure quidem negabimus, omnia interdita hujusmodi fuisse tunc evulgata, dum Cruciatæ haberentur, nec alium iis finem statutum fuisse, quam Terræ sanctæ ex Turcarum manibus vindicationem; tùm quia similis prohibitio, uti monuimus, inserta legitur Bullæ, quæ adhuc quotannis in die Cœnæ Domini publicatur; tùm quia eadem præcipuè innititur improbitati ipsius actionis, ex qua naturaliter sequitur, ut potentiores & animosiores fiant Christiani nominis hostes, atque ita Catholicorum respublica facilius opprimatur ac subvertatur.

IV. Docent alii, justis urgentibus causis, semotoque semper animo juvandi Turcas, posse Romanum Pontificem pauperes Christifideles donare privilegio asportandi arma, atque militaria instrumenta ad Turcas, dummodò cum iis actu bellum non ardeat. Ita disserit Alterius *de Censuris lib. 5. cap. 11. disp. 8.* Immodò contenditur, hujusmodi privilegio Januenses à Sixto IV. & Julio II. Pontificibus, Venetos autem à Martino V. Pontifice fuisse donatos; uti videre est penes Sayrum *de Censuris, lib. 3. cap. 11. num. 36.* Sebastianum verò Lusitanæ Regem à Gregorio XIII. id ipsum obtinuisse, quem admodum evincitur ex hujus Pontificis Brevi, incipiente: *Exponi Nobis, relato num. 72. pag. 3. tom. 4. citati Bullarii.* At nullum fortassè ex hujusmodi exemplis eidem casui, de quo nunc agimus, congruere merito dici potest. Licet enim in præindictis Januensium, Venetorumque privilegiis expressa legatur facultas exer-

cendi, etiam dum bellum geritur, cum Turcis mercaturam; iisdem tamen in privilegiis semper excipiuntur arma; idque tantummodò indulgetur, ut vendantur funes pro navibus ad eorum portum appellentibus, ac insuper quædam stanni, plumbi, æris, & aurichalci species, uti rectè observat Card. Toletus *in sua Instructione Sacerdotali, lib. 1. cap. 23. num. 10.* Nec quidquam ab iis discrepat privilegium Lusitano Regi concessum, cum in ipso facultas fiat Catholicis, qui ex Lusitania, aliisque regnis navigant ad Caput de Guea, aliasque Africæ regiones, ut transvehere possint ad infideles, ipso quoque belli tempore, merces, aliasque res universas, exceptis tamen iis, quæ Bulla Cœnæ Domini asportari prohibentur: *Ad Caput de Guea, & cæteras Africæ partes, etiam belli tempore, commercii causa, se transferendi, ac ibidem commeatus, merces, victualia, & quascumque alias res, non tamen in Litteris die Cœnæ Domini legis solitis prohibitas, deducendi, transvehendi, & transportandi.*

V. Reginaldus rem suprâ modum acuens, tuetur, interdita hujusmodi, neque locum, neque vim, obtinere, quoties ea, quæ Christifidelibus, obvenit ex negotiatione utilitas, major sit damno, quod ex armorum, bellicorumque instrumentorum transvectione ad Turcas, obventurum timeatur. Verùm hanc sententiam oppugnant Mendoza, & latius Diana, *coordinatæ editionis, tom. 5. tract. 1. resol. 46.* Ideoque alii, rem ad Theologiæ principia exigentes, advertunt, ignea tormenta diversi moduli, seu enses, modico numero ad Turcas transvehere, cum in ipsos bellum non geritur, esse quid per se, ac natura sua indifferens, modò id non fiat iniquo animo & consilio nocendi Christifide-

libus; ideo autem pravum evadere, ac etiam excommunicationis poena vindicari, propterea quod Ecclesia, justis urgentibus causis, hoc fieri interdixit. Ex quo inferant, cum pauperes Christifideles, quidquid in hoc genere agunt, haud certè eo consilio præsent, ut detrimentum inferant iis qui unam eandemque cum ipsis Religionem profitentur, sed tantummodò ut inopes familias suas alant, & habeant unde tributum possint persolvere, atque ita independentem suo capiti ruinam evadant; conticescere omninò in hac facti specie Ecclesiasticam legem, eamque, tanto urgente incommodo, non obstringere. Ita disserunt Ugolinus *de Censuris part. 2. cap. 7. §. 1. num. 4.* Sayrus *eodem Tract. de Censuris lib. 3. cap. 1. sub num. 34.* Castropalaus *Oper. moral. part. 6. dis. 3. de Censuris punct. 8. n. 17.* Duard. *in Bullam Cœnæ lib. 2. can. 7. quest. 12. num. 2. & 3. quest. 31. conclus. 1. num. 13.* Bonacina *Oper. moral. tom. 3. de Censuris in Bulla Cœnæ disp. 1. quest. 8. punct. 4. proposit. 4. num. 15.* Fillucius *Oper. moral. tom. 1. tract. 16. cap. 6. de Censuris in particulari quest. 7. num. 147.* Schmalzgrueber *in lib. 5. Decretal. tit. 6. de Judæis sub num. 47.*

VI. Alii insuper opportunè animadvertere non prætermittunt Christifideles Turcarum imperio subjectos, si iisdem sibi imperantibus arma suppeditent, vel ad designatum ab ipsis locum eadem transvehant, dummodò id peragant remoto semper iniquo animo nocendi Christifidelibus, haudquaquam fieri obnoxios canonicis sanctionibus, quibus indefinitè, ac universim id fieri prohibetur: Navarrus *consil. 3. & tribus sequentibus lib. 5. tit. de Judæis, Leander in Quest. Theol. part. 4. tract. 3. de Bulla Cœnæ disp. 3. quest. 3.* Sal-

manticenses *in Cursu Theologico moralis tom. 2. tract. 10. de Censuris cap. 4. punct. 6. Excommunicat. 7.* Schiara *in Theologia bellica tom. 2. lib. 5. difficult. 24. n. 21.* Franciscus à Breno *in suo Manuali Missionariorum tom. 2. lib. 1. cap. 2. quest. 2. & præcipuè num. 6. & num. 9.* eodem planè modo, quo ab omni culpa immunes censentur miseri illi Christifideles, qui in Turcarum trementibus captivi, unâ cum illis remum agunt, cum Turcicæ in Christianorum naves impelluntur, si id, quod faciunt, verberibus, & dura servitutis lege coacti faciant, nihil cateroquin ipsi in Christifideles animo infensi; Alterius *de Censuris lib. 3. cap. 10. §. Hæc opinio, Azorius Instit. moral. part. 1. lib. 8. cap. 23. quest. 17.* Molina *de justitia & jure disp. 115. tom. 1. Thesaurus de Pœnis Ecclesiasticis part. 2. verb. Arma cap. 8. §. Quæres primo, Tolet. Instruct. Sacerdotal. lib. 1. cap. 24. num. 6.* ibique Adden. à Breno *tom. 2. Manual Missionarior. lib. 1. cap. 2. quest. 2.* ubi demonstrant, quantum intersit discriminis inter hanc facti speciem, & alteram de qua sermo est in propositione 51. inter proscriptas ab Innocentio XI. ubi proponitur famulus, qui metuens dumtaxat, ne ab hero torvis oculis aspiciatur, malè tractetur, aut domo expellatur, scalam admovent, ostium reserat, vel quid aliud præstat ejusmodi, ut herum ipsum alienas ædes iniquo consilio pervadere nitentem, adjuvet.

VII. Albanensibus itaque Episcopis, qui in relatione status suarum Ecclesiarum petitionem, de qua hucusquè disseruimus, pro miserimis Christifidelibus sibi subditis ad Congregationem de Propaganda Fide detulerunt, post accuratum rei examen, conscriptæ fuerunt, ac datæ incyclicæ litteræ die

14. Martii 1747. quibus auctoritate nostra, mandatum ipsis fuit ne molestiam ullam afferrent miseris illis Catholicis si suis navibus ad Turcas, nullo inter hos, & Christifideles indicto bello transverherent sclopos majores atque minores, sarissas, gladios, plumbeas glandes, nitratum pulverem, chalybem, ferrum, aurichalcum, æs, funes, aliaque ad onerarias, aut bellicas naves struendas idonea; **adhibito** tamen modo quoad numerum, & quantitatem, quemadmodum plerumque fieri dignoscitur; ac firma cæteroquin, & illæsa remanente prohibitione transvehendi, sive pax vigeat, sive bellum ardeat, mortaria, incendiarias pilas, tormenta bellica majora, plumbeos, aut ferreos majoris moduli globos, ipsosque sclopos ingenti numero, quod tamen, ut supra diximus, rarius contingit; quæ inita ratione, satis provisum putamus, ut & prohibitio, quantum necesse est, sarta tecta servetur, & miseris illis Christifidelibus, nihil iniquo animo molientibus in Religionis sodales, facultas relinquatur comparandi sibi victum, ac evadendi violentias atrocesque persecutiones, sibi ab iniquis dominis imminentes.

VIII. Gravioris momenti fuit aliud postulatam, ab Archiepiscopis, Episcopis, Parochis, ac Missionariis ejusdem provinciæ Albanæ propositum; an scilicet permittendum sit Catholicis ibidem sub Turcarum imperio degentibus, ut Mahumetanum aliquod nomen sibi imponant, eoque se compelli faciant, ut ita possint liberi commercii commodis cum Turcis gaudere, simulque evadere pensationem certæ cujusdam exigui census, sive tributi, quod solvere debent omnes, qui cum Turcæ non sint, in Turcarum regionibus commorantur, ac demum ut à persecutionibus, gravissi-

misque pœnis se eximant, quibus obnoxius fieret quisquis à Mahumetana impietatis erroribus ad Christi Fidem translatus, Turcico se nomine compelli non faceret; nam si deinde Christiano aliquo nomine se nuncupari pateretur, perfacile Turcis esset conicere, ac etiam planè deprehendere, illud ad Christiana sacra transiisse; qua re detecta, haud sanè prætermittent ea parare, atque exequi, quæ ipsorum legibus sanciantur in eos, qui ab eorum secta ad nostram Religionem convertuntur.

IX. In Concilio Provinciali, sive Nationali Albano, habito sub Clemente XI. Pontifice anno Domini 1703. sancitum fuit *cap. 3.* ut à Sacramentorum communione repellentur Christiani illi, qui Christi Fidem, in corde ac mentes servantes, ab exteriori tamen ejusdem professione deficiunt, sectantes extrinsecus Turcicam vivendi rationem, & Turcicis nominibus sese vocitari permittentes: *In Turcarum consortio Turcico more vitam degunt, dies jejuniis sacros esu carniū profanant, & Mahumetanis nominibus vocitantur, in congregatione tamen fidelium, Christianos mores induunt, & officia peragunt Christianorum.* Id ipsum quoque decretum fuit in nostra Constitutione, cui initium *Inter omnigenas*, quæque est *num. 89. tom. 1. nostri Bullarii*, super disciplina incolarum Regni Servie, finitimarumque regionum, ubi §. 3. inter cætera, quæ Christianis interdiciuntur, illud recensetur, ne Mahumetana nomina assumant: *Nomina Turcica, quorum nec memores esse deberent, per labia assumere;* idque, licet omni asseveratione testentur, se Christi Fidem in corde fovere. Itaque non absimile fuit responsum, quod re prius in Congregatione universalis Inquisitionis sedulo

exa-

examinata, redditum fuit Archiepiscopis, Episcopis, Parochis, & Missionariis Albanensibus; quibus etiam serio injunctum fuit, ne patiantur, Christifideles Turcica nomina assumere, iisque se compelli facere, sive ut à tributi pensatione se subtrahant, sive quacumque alia de causa; eos verò, qui ejuratis Mahumetis impietatibus, Christi Fidem amplexi sunt, horrentur opportunè, ut, quatenus de sua firmitate & constantia pertimescant, ex illis regionibus abscedant, seque transferant ad alias Turcico imperio non subjectas; cum nec his licere debeat pristinum Turcicum nomen retinere, postquam in Christo renovati sunt; nihilque prosit utrisque inviolatam in corde Fidem servare, dum nimis apertè, ut prænotatum est, in exteriori ejusdem confessione deficiunt. Hæc omnia latius persecuti sumus nuperrima nostra Encyclica Epistola, incipiente *Quod Provinciale Concilium*, edita die prima Augusti anni 1754. quæ inseretur *tom. 4. nostri Bullarii*: „Districtè prohibemus, ne quilibet ex Christifidelibus, quocumque casu, vel prætextu, aut in quibusvis excogitabilibus circumstantiis, eadem Turcica, seu Mahumetana nomina, ut Mahumetani credantur, assumere audeant;” & mox infra: „Illos denique, qui ex Mahumetanis Christiani sunt facti, vel qui istorum sunt filii, si de sua in Fide constantia diffident, vereanturque, ne, si Turcica deponant nomina, dominantium pœnas incurrant, easdemque subire formident, serio admonentis, ut omninò regiones illas occultè deserant, & ad terras Christianorum accedant, atque confugiant, in quibus, & Deus, qui dat escam omni carni, & fidelium charitas minime ipsis deerit, maxime si

Tom. II.

„Episcoporum commendatitiis epistolis muniantur.”

X. Nemo Christianus potest ullam omninò extrinsecus actionem edere eo consilio, ut Turca, vel alterius cujusvis sectæ professor existimetur, quamvis intimo corde sanctam Christi Fidem firmiter teneat. In veteri Testamento Eleazarus amicis hortantibus, ut ad declinandam necem ex immolatis edere simularet, respondit, statutum sibi deliberatumque esse non solum ab esu, sed etiam ab edendi specie abstinere, ne cæteris offensioni & scandalo esset, atque ita animam suam in æternum perderet: „Non enim ætati nostræ dignum est fingere, ut multi adolescentium arbitantes, Eleazarum nonaginta annorum transisse ad vitam alienigenarum, & ipsi propter meam simulationem, &c. decipiantur, & per hoc maculam, atque execrationem meæ senectuti conquiram. Nam, etsi in præsentem tempore supplicii hominum eripiar, sed manum Omnipotentis nec vivus nec defunctus effugiam;” uti legere est *lib. 2. Machabeorum cap. 6.* Redemptor verò noster Dominus Jesus Christus apertè denuntiat, se extrema universalis Judicii die illos nequaquam in suos agnitorum, quos in hac vita degentes quodammodo puduit, ipsius sectatores se profiteri: „Qui me erubuerit, & meos sermones, hunc Filiius hominis erubescet, cum venerit, in majestate sua.” Ita *Lucæ cap. 9.* Inter eos autem, qui coram hominibus erubuerunt se Christi sequaces ostendere, si proculdubio recensebuntur, qui temporalis compendii causa, alterius religionis se esse simulaverint. Et quamvis Apostolus *prima ad Corinthios cap. 9.* asserat, se cum Judæis tamquam Judæum, cum Gen-

Z

ti-

tilibus tamquam Gentilem conversatum fuisse; opportunè tamen adnotat Sanctus Augustinus *epist. 40. alias 9. & epist. 82. olim 19.* id peregrisse Apostolum ex charitatis impulsu, quo omnibus familiariter utebatur, ut omnes lucrificeret; abstinens cum ethnicis à legalibus, quæ antiquato jam præcepto non amplius necessariò servanda erant; eorumque usum resumens, quoties inter Judæos versabatur, quoniam adhuc verita non fuerant; iisque ita redactis ad naturam actus per se indifferentis, prout magis ad Fidei incrementum conducere noverat, iisdem abstinebat, vel utebatur.

XI. Ecclesie Annales percurrentibus tria occurrunt genera libellatorum: quorum alii, scilicet persecutionibus, Fidem negabant, eaque de re obtinebant à magistratibus libellum, seu litteris consignatum testimonium, se idolis sacrificasse, Fidemque Christi negasse; alii verò numerata pecunia emebant securitatis libellum, quem fidem publicam, sive recentiori vocabulo *salvum conductum* appellare licet, eoque pacto obligationem declinabant sese sistendi, & Christi Fidem publicè ac palam profiteri; alii denique nec Fidem negabant, nec quidquam illi contrarium actu exercebant; sed ut securitate gauderent, à magistratibus impetrabant libellos quosdam, seu scripta testimonia, quibus dicebantur idolis sacrificasse, quamvis id esset à veritate alienum. Petrus Annatus *in suo Apparatu ad Theologiam positivam lib. 3. art. 7. tit. de lapsis à Fide* hæc habet: „Duo fuerunt libellatorum genera: alii qui Fidem negabant; alii verò qui non negabant, sed palam profiteri non audebant, & ne ad id cogerentur, id pecunia redimebant, securitatis accipiendo libellos, ut

„supplicia evaderent;” ubi cum Annatus de primo tantum, & secundo libellatorum genere mentionem faciat, Nos de duobus hisce nunc disserendo, primum quidem improbatum, alterum verò toleratum fuisse affirmabimus; quemadmodum etiam pluribus demonstravimus in nostro *Opere de Canonizatione Sanctorum lib. 1. cap. 2.* hos quippe novissimes assimilare licet iis, qui de propria constantia dubitantes, scilicet persecutionibus, fugam arripiebant, vel latitabant. At non minus, quam primum illud, improbatum quoque fuit tertium genus libellatorum, eorum scilicet, qui neque verbo, neque scripto declaraverant, se quidquam impiè aut fecisse, aut facturos esse contra Fidem, sed solummodo ad securitatem sibi asserendam passi fuerant, ut in attestationis libello à magistratibus dato assereretur, ipsos sacrificasse, ac negasse Christum; veluti ad rem nostram scribit Auctor vitæ S. Cypriani, quæ editioni Baluzianæ præmissa legitur, *sub. num. 6.* „Existimo itaque, libellatos nec voce, nec scripto impiè quidquam aut facturos promississe, aut à se factum declarasse, sed idcirco vituperatos, & justè penitentiae addictos fuisse, quòd securitatis libellos à magistratibus impetrassent ea lege & conditione, ut in Actis publicis scriberetur, eos sacrificasse, & Christum negasse, quamvis neutrum commississent;” quod etiam animadvertit Sylvius *in 2. 2. quæst. 3. art. 2. concl. 3.* „Sequitur secundò, excusari non posse libellatos, de quibus Cyprianus *epist. 35. 51. 52.* & in tractatu *de Lapsis*, qui cum scirent, sibi non licere idolis sacrificare, pecunia libellum obtinebant, testantem saltem in effectu, quod sacrificassent, ut sic

„eva-

„evaderent tormenta, quæ cæteri congebantur sufficere. Quamvis enim liceat vectigal pendere, ne quis urgeatur aut idolis sacrificare, aut aliter Fidem Catholicam deserere, non tamen licet accipere testimonium sacrificii, quasi per te facti, etsi non feceris.” Ex quibus satis colligi potest, Ecclesie spiritum eos aversari, qui quamvis Fidem intrinsicus veluti oculos servent, faciunt tamen ipsi, vel suo nomine aliquid fieri patiuntur, quod legitimam inducat suspicionem, eosdem à fide defecisse.

XII. Consentiunt alii quoque Theologi, ex quibus Cardinalis Cajetanus *in Comment. ad 2. 2. quæst. 7. art. 2. §. 1.* hæc tradit: „Aliud est occultare propriam Fidem, & aliud profiteri alienam fidem, sive accipit utrumque verbo, sive alio signo. Et profiteri alienam fidem, nullo pacto licet. Et propterea, sicut mortaliter peccaret, si quis diceret, se esse Judæum, aut Mahumetanum; ita mortaliter peccaret, si uteretur veste, aut bireto, aut quocumque alio signo proprio Judæis, aut Mahumetanis.” Cardinalis Toletus *in Instruct. Sacerdot. lib. 4. cap. 2. de modo & necessitate Fidei num. 3.* id ipsum affirmat: „Quamvis autem semper non sit necessaria Fidei exterior confessio, tamen semper est necessarium non manifestare aliquam sectam; non enim idem est, non ostendere se esse Christianum, & ostendere se esse infidelem. Illud enim non semper est illicitum, sed tantum in duobus casibus positus, &c. hoc autem semper illicitum. Unde qui transiens per infidelium terras, vestiret se vestibus, quibus soli infideles utuntur, ut ab aliis distingueretur, peccaret mortaliter secundum communem sententiam;

„ut qui in terris Turcarum ligaret caput tobalea alba, ne à Turcis occideretur, vel comprehendere-tur; similiter, qui Romæ, vel in aliis similibus locis, Judæorum pileo uteretur, ut occultari posset; qui etiam aliis similibus uteretur usu communi, vel lege solis infidelibus deputatis.” Ipseque præcatus Sylvius, post firmatum sequens cæteroquin tutissimum effatum theologicum: „Eodem præcepto, quò jubetur assensus veræ Fidei, etiam jubetur ejusdem Fidei professio exterior. Ergo similiter, quò præcepto prohibetur assensus falsæ fidei, etiam prohibetur istius fidei exterior professio. Qui autem simularet falsam fidem exterius, profiteretur illam: ergo peccaret contra præceptum Fidei:” illud in rem nostram deducit consequens: „Ex his sequitur, non licere Christiano uti illis rebus, vestibus, & signis, ex quorum usu meritò colligi posset esse desertor veræ Fidei, vel alienæ professor. Quare, cum pro diversitate gentium, locorum, & temporum, diversa inveniantur signa sive per legem, sive per consuetudinem significantia, videndum est, an significant distinctionem nationis à natione, an religionis à religione. Si prius dumtaxat, licet eis uti absque periculo Fidei, sicuti licitum est lingua, seu idioma nationis illius uti; si posterius non licet. Ratio prioris est, quia usus talium signorum neque ex sua natura, neque ex institutione, neque ex consuetudine, significat professionem alicujus sectæ. Considerandum tamen est, ne ex tali usu sequatur scandalum; neve tunc signa illa assumantur, quando Fides est profitenda. Ratio posterioris est, quia uti talibus signis, est profiteri,

Z 2

„sc

„se esse illius sectæ, ad quam signifi-
candam sunt per legem, aut con-
suetudinem instituta. Sic olim sig-
num erat infidelitatis, jurare per
fortunam Cæsaris, apud Eusebium
lib. 4. cap. 14. thus ad imperium
ethnici Imperatoris adolere, etiam
si coram idolo non fieret, apud
Nazianzenum Orat. 3. sacros Co-
dices tradere, apud Augustinum
lib. 7. de Baptismo cap. 2.”

XIII. Et quamvis nomina ad de-
signandas secernendasque personas,
non autem religiones, inventa sint,
ideo affirmari posse videatur, Chris-
tifiDEM nomina Turcica assumen-
tem, vel retinentem, nullam inge-
rere suspicionem defectionis à Chris-
ti Fide; quemadmodum Christianus
viator, vel incola, in regionibus
Turcico imperio subjectis, Turcicas
induit vestes, ne irrideatur, atque
vexetur, absque eo quod possit eum
quisquam redarguere, neque enim
vulgares communesque vestes in usum
inductæ fuerunt, ut à religione re-
ligio secernatur, sed ad contegen-
dam corporis nuditatem, uti tuetur
Valens. in Concordia Juris Pontifi-
cii cum Cæsareo sect. 4. pag. 382.

„Quando actiones, vel signa habent
„aliud usum, & in aliud finem,
„præcipuè de se, vel ex usu, seu
„institutione, referuntur; verbi gra-
„tia vestes gestare, quibus ad te-
„gendum corpus Turcæ uti solent,
„&c. adhuc intelligi potest, quod il-
„lis utatur bona intentione, ac sine;
„& tunc qui decipitur, existimans,
„talem personam esse infidelem, non
„habet sufficiens fundamentum ad
„id prudenter judicandum;” haud ta-
men magnoperè adlaborandum est,
ut hujusmodi animadversionis infir-
mitas detegatur.

XIV. Quidquid enim sit de pri-
mitiva nominum institutione, illud

in nostri casus hypothesi certum est,
Turcicum nomen esse signum & no-
tam, qua non modò homo ab homi-
ne, sed à religione religio distingua-
tur ac discernatur. Turcæ Sodales
suos Turcas noscere volunt, ut pos-
sint ab iis, qui Turcæ non sunt, tri-
butum exigere, certoque scire, qui
secum in religione consentiant; utque
has sibi notiones comparent, hoc sta-
tuerunt systema, habendi pro Tur-
cis eos qui Turcico nomine compel-
lantur. Et sanè, si Christifideles, dum
tributi pensationem volunt evadere,
vel minimè videri à Mahumetana sec-
ta ad Christi Fidem transisse, Tur-
cicum nomen aut assumunt, aut re-
tinent, nihil præterea desiderari pos-
se videtur, ut tutò concludere liceat,
nominum institutioni, ad secernendas
hominum personas primitus excogi-
tata, ex communi tacitaque consen-
sione aliam accessisse vim, secernendi
nimirum religionem à religione,
Christianam videlicet à Mahumetana;
atque in praxi idem omninò esse Tur-
cicum sibi nomen imponere, vel præ-
habitum retinere, ac se Mahumeta-
næ sectæ additum, si minùs verbo, ac
facto quidem certè profiteri.

XV. Huc autem re perducta, in-
congruum illicò detegitur præallega-
tum Turcicæ vestis exemplum. Quan-
doquidem, semota qualibet alia qua-
sitione; si quod adsit indumenti genus,
quod ex forma, usu, aliisque adhaeren-
tibus circumstantiis, habeatur veluti
tessera, sive nota, quæ religionem à
religione secernat; numquam eo uti
licebit, quantumvis allegari posset su-
periori similis exceptio; nimirum ves-
tes primitus compositas contextasque
fuisse ad obtegendam nuditatem, fri-
gusque depellendum; uti scitè obser-
vat Cardinalis de Lugo in suo Tracta-
tu de Fide quæst. 14. sect. 5. §. 1.
num. 82. „Si ergo esset vestis, quæ

„prop-

„propter circumstantias, vel institu-
tionem, ita esset determinata ad
„significandam negotiationem Fidei,
„sicut sunt verba, vel voces ex na-
„tura sua ad significandam mentem,
„idem omninò dicendum esset de ves-
„te illa, quod de vocibus dicitur;
„atque ideo, sicut nullo casu fideli
„licet proferre voces, quibus signifi-
„cetur, ipsum esse alterius sectæ, ita
„numquam licebit ei usus talis ves-
„tis habentis æquè determinatam sig-
„nificationem, ac habent voces. Non
„repugnat autem, quod circumstan-
„tiæ tales sint, in quibus vestis pos-
„sit habere significationem æquè de-
„terminatam, ac habent voces, & à
„qua non possit abstrahi.”

XVI. Hæc, aliaque plura ex-
pensa fuerunt, antequam publicaretur;
& ad interrogantes Episcopos
transmitteretur præmemorata Episto-
la, cui initium: *Quod Provinciale
Concilium*. Quin etiam sapienter ani-
madversum fuit, quod si simulatio
istiusmodi diutius protraheretur, ea-
que subinde à Turcis quod satis su-
perque facile esset, detegeretur, præ-
ter obventurum sanctæ Religionis nos-
træ dedecus apud ipsosmet Turcas,
hi rectè ex hoc ipso occasionem ar-
riperent, eandem acriùs uniuscujus-
que insectandi, ac persequendi: „Un-
„de opportuna præbetur Turcis ip-
„sorum occasio Christifideles omnes tam-
„quam hypocritas, & deceptores
„existimandi, atque adeo jure ac
„merito persequendi;” sunt ipsa En-
cyclicæ verba. Illud insuper adnota-
tum fuit, permissio Christifidelibus
Turcici nominis usu, latiore exinde
iis, qui se hoc pacto pro Tur-
cis exhibent, aditum patefieri, ut
seu ex prava voluntate, seu ex du-
ra rerum conditione, ad alios pro-
grediantur actus Mahumetanae sectæ
protestationem includentes, servata

Tom. II.

abditore animo Christi Fide, atque
ita se pro Christianis inter Christifi-
deles; pro Turcis verò cum Mahu-
metanis gerere non reformidem; quem-
admodum aliàs nonnemo asseruit fieri
à Christianis Chium Insulam incolen-
tibus, prolatis quibusdam monumen-
tis, quæ anno 1710. typis impressa
circumferebantur.

XVII. Ad Fidei nostræ profes-
sionem similiter pertinet alterum ex-
hibitum postulatam circa Christia-
nos illos, qui cum antea ad Mahu-
metanam impietatem deflexerint, in-
de reduces, ad sanctam Christi Fi-
dem iterum revertuntur; an scilicet
hi, non solum errores detestari de-
beant in Congregatione Christifide-
lium, cum inviolabili promissione in
posterum abstinendi à quibuscum-
que actibus falsæ sectæ professionem
præferentibus, sed insuper debeant
Turcis, etiam cum vitæ periculo,
reditum suum ad Christi fidem sig-
nificare. Extat hæc de re Decretum
Congregationis Sacræ Inquisitionis
editum die 18. Julii 1630. quod pe-
nes Cardinalem Albitium de Incons-
tantia in Fide cap. 8. num. 29.
impressum, & sequentibus verbis
conceptum legitur: „Utrùm apos-
„tata à Fide, ad penitentiam re-
„deundis, cogendi sint ad retrac-
„tandum explicite & publice coram
„infidelibus, cum periculo vitæ, si-
„cut negarunt Fidem; an verò suf-
„ficiat coram fidelibus publice abju-
„rare apostasiam in propriis balneis,
„quæ sunt captivorum carceres, &
„implicite apud infideles, abstinendo
„ab actibus infidelitatis, & depo-
„nendo habitum; Sacra Congregatio
„censuit apostatas à Fide, redeun-
„tes ad penitentiam, omninò debere
„abjurare apostasiam coram fidelibus
„captivis, quibus dederunt scanda-
„lum propriis carceribus, publice &

Z 3

„ex-

„explicitè. At coram infidelibus non videtur hoc necessarium; sed sufficit, ut coram ipsis abstineant ab actibus infidelitatis, deponantque habitum protestativum falsæ religionis; & curent, ut successu temporis cognoscant etiam infideles vel ab ipsis, vel ab aliis, eorum abjuramentum, licet id etiam cum periculo vitæ.”

XVIII. In Concilio tamen Provinciali Albano, superius memorato, cap. 2. dum agitur de hujusmodi apostatis ad Fidem redeuntibus, sancitur quidem, ne Sacramentorum fiant participes, nisi, facta prius abjuramentum, publicè se more Christianorum gerant, iisdemque interdicitur, ne in posterum quidquam agant, quod Mahumetanæ sectæ professionem includat; at nihil additur, quo iidem obstringantur efficere, ut eorum resipiscentia, & abjuratio progressu temporis infidelibus perspecta fiat, etiam cum proprio discrimine. Insuper cum in veteri, tum in recentiori Ecclesiæ disciplina nihil planè occurrit de hujusmodi onere sive obligatione; adnotantque opportunè Theologi, præceptum extrinsecæ Fidei professionis, qualis esset manifestatio illa emissæ abjuramentum, infidelibus faciendæ, recenseri inter præcepta affirmativa, quæ unquam non semper neque ad semper obstringunt. Accedit denique, quod verba illa Decreti à Cardinali Albitio allata: & curent, ut successu temporis cognoscant etiam infideles vel ab ipsis, vel ab aliis, eorum abjuramentum, licet id etiam cum periculo vitæ; nil aliud sunt, quam verba Theologorum, qui tunc sententiam suam rogati fuerunt, quæ tamen minimè scripta leguntur in Decreto, quod in Archivo Sacræ Inquisitionis asservatur, & hac formula conceptum est: *In generali Congregatione habita die 18. Julii 1670. relato casu transmissio à Congregatio-*

ne de Propaganda Fide, proposito à Fratre Francisco Longobardo Ordinis Minimorum Missionario Tuneti in Africa, videlicet an apostata à Fide Christiana, ad penitentiam redeuntis, cogendi sint ad retractandam explicitè & publicè coram infidelibus cum periculo vitæ, sicut negarunt Fidem; an verò sufficiat coram fidelibus publicè & explicitè abjurare apostasiam in propriis balneis, quæ sunt captivorum carceres, & implicitè apud infideles, abstinendo ab actibus infidelitatis, & deponendo habitum; Sanctissimus Dominus Noster censuit, apostatas à Fide, redeuntibus ad penitentiam, non teneri ad abjurandam apostasiam publicè coram infidelibus, sed sufficere, ut eam abjurent in balneo coram fidelibus, abstinendo ab actibus infidelitatis, ac deponendo habitum infidelium, quatenus sit protestativus falsæ religionis; si verò sit æquivocus, posse illum deferre. Quod si ex illa delatione, ratione personæ, aliqua oriatur suspicio, teneri aufugere, cum primum poterit. Itaque allato genuino Decreti contextu, propositio postulato fit satis.

CAPUT XXI.

De postulato proposito circa Matrimonium in infidelitate contracta ab iis, qui postea ad Christianam religionem convertuntur.

Matrimonii inter infideles contracti vinculum solvitur, ubi alter ex conjugibus ad Christi Fidem convertitur, alter verò requisitus, ut vel eandem Fidem amplectatur, vel thori societatem sine contumelia Creatoris servare consentiat, utramque conditionem obfirmatè recusat. De hac materia actum à Nobis est superiore lib. 6. cap. 4. num. 3. Nec omittendum

dum hinc esse ducimus id quod die 23. Januarii 1603. responsum fuit Episcopo hac ipsa de re sciscitanti; sicuti videre potest lib. 10. Decretor pag. 55. „Sacra Congregatio censuit ita respondendum, minimè posse prædictos ad veram Fidem conversos accipere alias fideles uxores, nisi prius constiterit, utrum primæ voluerint cum eis permanere, vel non. Quod si noluerint cohabitare, vel si voluerint, non tamen absque contumelia Creatoris, vel ut conversos ad mortale peccatum pertrahant; tunc posse eos alias fideles accipere uxores. Si cohabitare absque Creatoris contumelia velint, & absque eo quod conversos ad mortale peccatum pertrahant, quamvis veram agnoscere Fidem noluerint, non posse conversos alias fideles accipere uxores. Non sufficere ea quæ proponuntur, nempe loci distantiam, difficultatem, ac præsumptionem, cum constare debeat de voluntate ipsarum uxorum infidelium.” Neque aliud hac in re addendum remanet, nisi quod Superiori Ecclesiastico onus incumbit adhibendi vigilem curam, ne infideli conjuge in societatem thori consentiente, id mali sequatur, ut neophytus ad vomitum redeat, & in pristinas infidelitatis tenebras prolabatur. Cohabitatio cum infideli conjuge, etiam remota Creatoris contumelia, videtur vetita à Concilio Toletano IV. in Can. *Judæi qui Christianas*, 28. quæst. 1. Eadem tamen expressè permittitur, cap. *Quanto*, &c. cap. *Gaudemus, de divortiis*, quæ multo tempore post Toletanum canonem edita fuisse constat. Non desunt tamen Theologi clari nominis, qui gravi spectato periculo, cui ex societate cum infideli conjux fidelis exponitur etiamsi ille sine Creatoris

contumelia se cohabitaturum polliceatur, adhuc tamen societatem hujusmodi illicitam esse contendunt. Videri hac de re possunt Pontius de *Matrim. lib. 7. cap. 48. num. 8. & seq.* à Breno in *Manual. Missionar. Oriental. tom. 2. lib. 3. c. 5. quæst. 1. num. 16.* At satis rectè sentire videtur Cabassutius, qui in *Theor. & Prax. Jur. Canon. lib. 3. cap. 27. n. 10. & 11.* hujus dubii resolutionem pendere affirmat à casuum circumstantiis, & moribus regionum.

II. In relationibus Episcoporum, atque Missionariorum, sequentes duo casus sæpè reperti sunt occasione præbuisse, ut postulata proponerentur Congregationi de Propaganda Fide, & ab hac deinde, ut moris est, ad Congregationem Concilii, vel ad alteram universalis Inquisitionis transmitterentur. Primus videlicet de infideli aliquo ad Christi Fidem converso, qui propriæ sectæ errorem sequendo, plures duxit, & habet adhuc uxores; cumque ignoretur, an prima ex istis Christianam Religionem amplecti velit, secunda verò, aut tertia ad id promptam se exhibeat; dubitatur an permitti possit marito, ut prior illa relicta, posteriori, de cujus animo ad conversionem parato satis constat, deinceps adhærebat, etiamsi prima dumtaxat justa uxor ex omnibus censeri debeat, uti docet Sanctus Thom. in 4. sent. dist. 39. q. unic. art. 3. ad 4. quem passim sequuntur alii Theologi, sicuti videre est apud Sanchez de *Matrim. lib. 2. disp. 73. num. 4. & 5.* Alter casus est, cum aliqui, qui in statu infidelitatis matrimonio juncti erant, Christianam Religionem amplexi, Christianum conjugem accipere cupiunt, sed penitus ignorant, ubinam gentium sit primus-conjux, & utrum adhuc sit inter vivos, cum in captivitate incidit à multo tempore,